

Sexuellt våld mot i Kongo

Den här särskilda dagen arbetade kvinnan som vanligt på potatis-åkern med sin 1-månadersbebi på ryggen. Med var också hennes dotter på 8 år. De hade ingen chans att fly då de såg männen.

De var flera som våldtog både kvinnan och den 8-åriga dottern, som har fått stora handikapp efter våldtäkten både fysiskt och psykiskt.

Foto: Fredrik Wernstedt

Hur ska man någonsin kunna försonas med det man har utsatts för? Hur kan livet återvända igen? Hur får man stopp på våldet?

Det är några av tankarna som far genom huvudet då jag möter den här kvinnan i ett kvinnokollektiv i Kaziba i nordöstra delen av Demokratiska Republiken Kongo.

Jag är här med några andra medlemmar i nätverket Kvinnor för Kongo som bl a stöder den här unika verksamheten. Vi är helt förstummade då vi lyssnar på vad många av de här kvinnorna varit med om. Helvetet på jorden. Och ändå sitter kvinnorna här i sina vackra klänningar i starka färger. De berättar långsamt med ändå med starka röster om det som hände och hur livet fortsätter. Hur man överlever. Hur dag läggs till dag. Hur det är möjligt att gå vidare.

Just den här kvinnan har klarat sig bättre än

kvinnor

Foto: Fredrik Wernstedt

Kvinnor i Kvinnokollektivet som flätar korgar till försäljning i Bukavu och Kinshasa.

många andra våldtagna kvinnor här. Ofta kör männen in ett metallföremål t ex gevärspipan i vaginan efter våldtäkten och sargar kvinnans eller flickans underliv för all framtid.

De unga flickor 12-14 år som inte är färdigutvecklade får störst skador. En stor grupp kvinnor kan aldrig återgå till ett normalt liv.

Våldtakterna och skändningarna av kvinnor och flickor på den här sidan gränsen har fortsatt efter folkmordet i Rwanda för drygt tio år sedan.

Våldtäkten är ofta en del i krigsföringen mellan de olika rebellgrupper som kom till då.

Mannen förnedras genom att kvinnan våldtas medan han tvingas se på.

Systematiska våldtäkter har blivit ett vapen, precis på samma sätt som det uppmärksammades för första gången under kriget i Bosnien och definierades som brott mot mänskligheten av Haagtribunalen.

Sexuella våldet har spridit sig

Men det sexuella våldet har också spridit sig till andra grupper av män i området som soldater inom den kongolesiska armén eller t o m grannen.

MONUC -FNs fredsbevarande insats i Kongo- har i en rapport konstaterat att 80% av alla övergrepp begås av de kongolesiska soldaterna. Ibland vet kvinnorna vem som är förövaren men rättsväsendet fungerar inte här och i praktiken råder straffrihet. Kvinnorna vet inte heller och kan inte hävda sina rättigheter.

Det är skamligt att bli våldtagen –det är kvinnan som får bära skulden här som överallt annars i världen. Och här där människor lever under så svåra livsomständigheter får det enorma konsekvenser för hela familjen. Kvinnan står oftast för hela familjens fort-

levnad. Det är hon som brukar jorden och tar hand om familjen. Och när hon är satt ur spel fysiskt, psykiskt och socialt kollapsar familjen.

Den här specifika kvinnans man har inte lämnat hemmet men delat upp huset där de bor i olika delar. Men i 9 fall av 10 lämnar mannen sin våldtagna fru då hon lyckats ta sig hem efter övergreppet. Och inte helt ovanligt är det att även byn stöter bort henne av rädsla för aids bl a (ca 5% blir smittade idag).

Varje kvinna har i snitt 6-7 barn i DRK idag och man räknar med att ca 100 000 kvinnor och flickor våldtagits de senaste fem åren*.

Det innebär att det finns många hundratusen barn som lämnas åt sitt öde för att kvinnan både är för skadad och för traumatiserad för att ta hand om dem. Men även för de kvinnor som bor kvar i sina byar påverkar det försörjningen då de inte vågar arbeta på fälten, ta sig till marknader etc p g a rädslan för överfall.

Kvinnokollektiv

Ett hopp i den här regionen, i södra Kivu-området är det här unika kvinnokollektivet, Centre Luciole för bl a våldtagna kvinnor, i Kaziba. Det stöds förutom av det svenska nätverket Kvinnor för Kongo, även av internationella organisationen A.F.R.I.C.A, som

Foto: Py Wernstedt

Gertrud Wincrantz, initiativtagare till nätverket Kvinnor för Kongo, medarbetare, Chakupewa Nakakubwa, föreståndaren för kvinnokollektivet.

Foto: Py Wernstedt

har skänkt utrustning bl a. Man har även initierat viss produktion för försäljning, allt för att kvinnorna ska bli självförsörjande. Med en beundransvärd ork har centret byggts upp gång på gång efter kriget -96 och -98 då hela verksamheten raserades.

Föreståndaren Chakupewa Nakakubwa berättar att centret idag har 523 medlemmar varav 185 är våldtagna kvinnor. De flesta av kvinnorna har blivit överfallna av Interahamwe, hutumilisgrupper från Rwanda, påväg till sin åkermark eller påväg till marknaden för att sälja sina varor.

En kvinna berättar t ex att hon var påväg till marknaden med sin 18-årige son då männen slog till och våldtog henne framför sonen. Då han skrek till dödade man honom och tog sen även med sig kvinnans pengar och kläder. Just denne son hade hon kostat på utbildning och i ett ögonblick var allt hopp om en bättre framtid uttraderat.

En av kvinnorna som syr i kvinnokollektivet Centre Luciole.

En annan kvinna berättar att ”8 soldater slog sig in i huset och misshandlade mig så jag slog ut en tand, sen våldtog de mig framför barnen och min man och sen dödade de honom.”

En annan kvinna berättar hur hon arbetade på fältet och stod nedböjd och inte såg då männen dök upp. De andra kvinnorna sprang och lyckades undkomma. Men inte hon. Då hon tagit sig hem håller hennes man kokande olja över hennes ben och skriker ”-Vad har du benen till?” innan han lämnar henne åt sitt öde. Hon behöver nu gå med käpp för sina deformerade ben och fötter och har mycket svårt att ta hand om sina barn.

Berättelserna är många, den ena mer grym än den andra. Kvinnor och flickor kidnappas till sexslaveri under lång tid i djungeln, berättar föreståndaren och det finns tio rapporter om kannibalism!

Kvinnorna ser förövaren mer som ett monster än en människa och tror inte överhuvudtaget att

de går att rehabilitera. Frågan om männen inte kan följa med och försvara sina kvinnor förstår föreståndaren först inte alls. De blir ju dödade på en gång. Många av kvinnorna är så traumatiserade och förtvivlade att de inte orkar ta hand om sina barn.

Representanter från centret går ut i byarna och försöker påverka attityden mot de våldtagna kvinnorna och flickorna. De försöker hjälpa par att återförenas, ge medicinsk hjälp och allmänt stöd men det viktigaste är själva verksamheten som ”hjälpmer än både ord och pengar” som en av kvinnorna uttrycker det. Att ha något att göra med händerna att komma ifrån sina tankar ett ögonblick.

Det är ca femtio kvinnor som utbildar de andra och de tillverkar tvålv, palmolja, kort, kassar, textilarbeten mm till försäljning.

Under tiden talar man med varandra och försöker försonas med det som hänt.

Kvinnogemenskapen ger styrka och kvinnorna utstrålar trots allt en enorm vilja. En vilja till en bättre framtid.

Panzisjukhuset

De kvinnor som måste opereras och få sjukhusvård kommer i bästa fall till Panzisjukhuset (som bl a stöds av svenska Pingst- och Läkarmissionen) i Bukavu. Men många kvinnor dör, vågar inte söka hjälp eller kan inte ta sig till sjukhuset överhuvudtaget.

Överläkare Denis Mukwege berättar att av dem som når sjukhuset dör 10% av sina skador, de är för svårt sjuka för att operera.

När sjukhuset som ett lokalt initiativ öppnade 1999 visste man inte att det sexualiserade våldet var ett så stort problem, som det har visat sig vara.

”Jag har arbetat som läkare i 20 år men efter kriget kom fall jag aldrig har sett tidigare”, säger Dr Mukwege.

Kvinnor och små flickor (den yngsta nu på sjukhuset är fem år och hon har varit här ett helt år) har fått sina underliv så totalt söndertra-

Foto: Py Wernstedt

Denis Mukwege, ansvarig kirurg på Panzisjukhuset.

Operation av skadad kvinna.

På Panzisyjukhuset i Bukavu arbetar:
2 kirurger, 2 barnläkare,
1 gynekolog,
7 allmänläkare (varav
3 kvinnliga)
Man har internutbildning i kirurgi.

sade att det behövs flera operationer för att få tillbaka viktiga funktioner. Och i flera fall går det inte och kvinnorna/flickorna är tvungna att leva med t ex påse på magen för urin och avföring som absolut inte går att sköta ute i byarna. Första året opererades 45 kvinnor, nu opererar man 10 kvinnor per dag här.

80-85% av operationerna lyckas och nu kommer även patienter från andra sjukhus hit. Den här delen av verksamheten bekostas även av ECHO, EUs organ för humanitärt bistånd.

Sjukhuset har också ett mobilt team som åker ut till svåråtkomliga områden och behandlar de man kan på plats i annat fall får kvinnorna följa med till sjukhuset. Panzisyjukhuset tar även emot patienter som inte har möjlighet att betala. Många äger bara de kläder de har på sig då de kommer.

Med hjälp av PMU-Interlife har man även startat utbildning för kvinnor och barn under sjukhustiden, allt för att kvinnorna ska kunna klara sig själva sen. Man ger psykosocialt stöd, ekonomisk rådgivning, mikrokrediter och särskild hjälp till barnen. Man har även börjat ge viss juridisk hjälp. Och man är ute i byarna och undervisar om vad kvinnorna har varit med om och hur de bör tas emot –att inte se ner på dem som är drabbade utan ge dem upprättelse.

Många av kvinnorna upplever det som att alla tittar på dem och att de inte har någon värdighet kvar.

Läget har stabiliserats något den senaste tiden

och det är färre akuta fall som kommer in men kvinnor fortsätter att strömma in med gamla skador och mörkertalet är stort hur många som lever med sina skador och som inte vågar söka hjälp.

Rebellgrupper, fattigdom och korruption

Vad handlar detta om?

Det sexuella våldet mot kvinnor har blivit ett vapen i strider mellan olika rivaliserande rebellgrupper i Kivuprovinen men framförallt handlar det om fattigdom. Helt enkelt brist på allt gör att förvildade pojkar blir soldater som med vapen skaffar sig mat, plundrar och våldtar.

Soldaterna i den federala armén är omotiverade, utbildade och får ofta ingen lön alls. Liksom de flesta sektorer i samhället är även armén korrumpad.

Alla grannländer, Rwanda, Uganda, Burundi, tjänar pengar på att den kongolesiska regimen inte har kontroll i den här delen av landet så att de kan fortsätta att utvinna diamanter, koltan och koppar mm, utan reglering av regimen.

Den här delen av landet är den rikaste och bördigaste i Kongo och det lever alla gott på utan att det kommer Kongo till del.

Motkrafter

Men det finns hopp. Ett stort antal internationella hjälporganisationer gör stora insatser här och FN har sin största insats någonsin, 17 000 soldater, här i Kongo. Kongos utveckling är viktig för utvecklingen i hela Centralafrika och det senaste kriget har kostat ca 4 miljoner människor livet. Det räcker.

”Där FN-förbanden finns går kriminaliteten ner direkt men vi kan inte finnas överallt och djungeln är stor. FN-soldaterna lämnar över övervakningen till federala armén som avviker direkt då gerillan visar sig. Vi ryckte ut sju gånger till en och samma by under en vecka”, säger tf chefen för MONUC i Bukavu, Vesselin Kostov. Han tycker trots allt att utvecklingen är positiv även om det är i början på en lång väg. ”We can’t do it. MONUC has to do it” resonerar man här och det är lika över hela Afrika, säger Kostov, som försöker vända på begreppet.

Foto: Fredrik Wernstedt

Kvinnokollektivet ger styrka och hjälp till självhjälp.

FN-insatsen här har trots allt gjort den stora skillnaden att kunna skapa en relativ fred för majoriteten av befolkningen i öst.

Hoppfullt är det också med de nyss hållna demokratiska valen i DRC och en enorm seger och bedrift av framförallt kvinnorna. Enligt UNIFEM-statistik fruktade nästan 30% av de valdeltagande kvinnorna att de skulle bli våldtagna på väg till eller från vallokalerna. Och ändå av drygt 80% valdeltagande, var två tredjedelar kvinnor**.

Mycket hopp om en förändring i landet och en stabil fred ställs nu till den nya regeringen med Kabila som president.

Omvärldens uppmärksamhet av det här våldet och vad som händer i den här regionen är viktigt för fortsatta starka insatser här. Den kongolesiska kvinnan är stark men inte hur stark som helst. Förståelsen av vad som pågår här och att detta är en humanitär katastrof som omvärlden måste ingripa i ännu mer kraftfullt för att få slut på våldet står klart. Kvinnorna bär Afrika.

py wernstedt

Lite fakta om

Demokratiska Republiken Kongo DRK

Befolkningen uppskattas till 60 milj varav 48% är under 15 år

Spädbarnsdödligheten är nästan 10%

Medellivslängden är 47 år för män, 51 år för kvinnor

Tillgång till skolutbildning: 52 %

Analfabetismen: 35% av vuxna befolkningen

80 % av vuxna befolkningen arbetar inom jordbruk och av dem är 70% kvinnor

Kongo ligger som nr 167 i välstånd av de 177 länder i världen som FN:s utvecklingsprogram UNDP rankar varje år. (Sverige ligger på 5:te plats)

1 milj barn är föräldralösa efter att föräldrarna avlidit i aids (UNISIDA)

SIDA lämnade 261 milj kr i bistånd till DRK under 2006

Nätverket Kvinnor för Kongo
pg 142 18 41-6

*MONUC **RENOSEC